

автор: Карл Йетмар
„Encyclopædia Iranica”

<http://www.iranicaonline.org/articles/chilas-township-in-the-upper-indus-valley-in-pakistani-controlled-jammu-and-kashmir-almost-directly-south-of-gilgit-and-loc>

компютърен превод от англ. ез. с допълнение: Ж.Войников

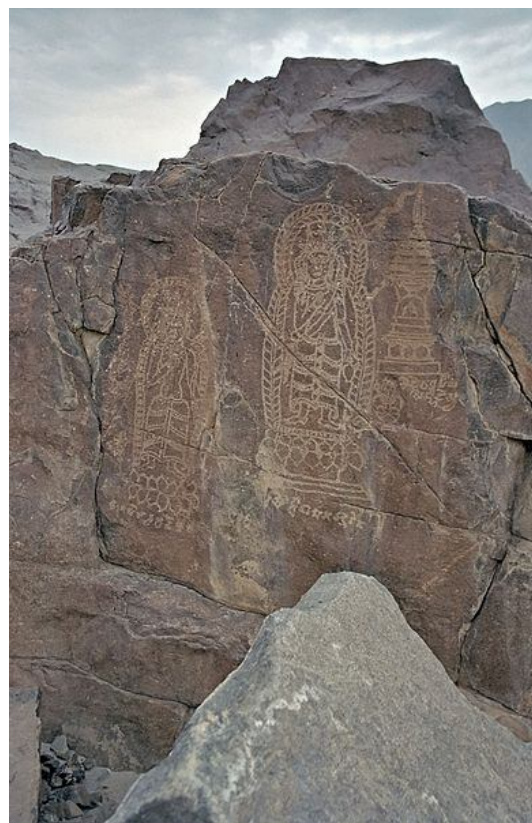
Град намиращ се по горното поречие р. Инд в Пакистан, в присъединените от тази държава, индийски щати Джаму и Кашмир. Градът е разположен южно от Гилгит и през него минава новата магистрала „Каракорум” между Пакистан и Китай.

През късната античност, тук е имало значително иранско присъствие в целия регион. Саките формират един от най-важните етнически елементи, разпрострял се по цялата дължина от началния етап на „Пътя на коприната”, започващ от китайския хинтерланд; влизащ в Индия от запад през съвр. Афганистан (по-рано известен като партянски път) и високите проходи в Хиндукуш и Каракорум.

В историята на династията Хан, или „Цян Хан-шу” (*Qian Han shu*) (история на Ранната или Западна династия Хан), се съобщава че саките, след като са били победени от тохарите през II век пр.н.е., се спуснали на юг, минали през „Високите проходи” и достигнали до Цзибин (Каписа - Гандхара), където създали няколко царства. (виж Camb Hist Иран III / 1, стр. 192 и бел. 1 ; Fussmann, стр. 22 бел. 9). Надписи на „кхароши”, проучени от Жерар Фусман (Gérard Fussman, 1980, I- IV в.) удостоверяват наличието на династии от сакско потекло (Indian Saka), в управлявали земите в подножието на най-западните части на Хималаите между 100 г. пр.н.е. и 100 г. от н.е. Те постепенно приели индийски имена, но са запазили традиционното изкуство, с характерния „животински стил” (Jettmar, 1967); Приели са будизма за своя религия, и скоро се превръщат в лоялни федерати на кушански царе, като са осигурявали защита на търговски и политически пратеници, преминаващи през тяхната територия (Fussman, 1982).

Времето на най-голямо разпространение на будизма, във вътрешността на планините се посочва от ръкописите написани на писмеността „брахми”, в периода V – VII в. Те са открити в „кухините” на ступата в Гилгит, и са част от библиотеката на будисткия манастир, намирал се под специална защита на местната династия Патола Шахи (Patola-śāhis). Колофоните в на тези ръкописи (фон Хинюбер / Hinüber, 1980) показват, че иранците са добре представени сред официалните лица-дарители, които

спонсорират, преписването на текстовете, но не всички от тях, обаче, са саки. (колофон – последната страница от ръкописа)

От 1979 г. в Германо-пакистанската съвместна експедиция ръководена от Карл Йетмар (Jettmar и Thewalt, 1987) и Ахмад Хасан Дани, открива няколко хиляди скални рисунки и около 2000 надписи, в горните части на Индската долина, на юг от Гилгит, върху скали, погълнати от пустинята. Повечето от надписите са били направени по нареждане на местните благородници или от чуждестранни посетители. От имената на хората, фигуриращи в тях, може да се заключи, че традиционните култове продължават, въпреки че официалната религия е будизма. Използвани са „Кхароши” и две разновидности на „брахми. Освен това, около 450 кратки согдийски надписи и някои допълнителни написани на ирански и индийски езици са открити в един много малък район в близост до моста на р.Инд при Шатиал (Shatial), на запад от Чилас. Общо тези надписи свидетелстват, че Чилас е важен етап по

търговския път през планините по това време, и че иранците съставляват важна част на планинското население. (Ж.В.: Тук са открити повече от 1 000 скални написа и 700 петроглифа. Иранските търговци оставила над 550 надписи, датиращи от III до VII век на согдийски език, девет са на изчезналия бактрийски език, по два на среднопресийски и партянски. Много от тези надписи са кратки, състоящи се само от имената на пътниците, въпреки че в някои случаи се съобщават имената на двама или повече членове на семейството. В много надписи също се споменава дата, вероятно на пристигането, но е възможно да се отнася и за годината на пътуването. Един от тези написи е оставен от Нанай-Вандак, известен търговец от Самарканд: „Нанай-Вандак, (син) на Нарисаф, дойде (тук) на десетата (?) и поиска подкрепа за душата на свято място Карт. Надявам се бързо да достигна до Харвандан (Kharvandan), за да се видим скъпи ми братко в добро (здраве)”).)

Според Никълъс Симс-Уилямс (1989а), всичките согдийски надписи са с по-късна дата от датирания в IV век „Старите согдийски писма”, но са по-ранни от датирания в VIII век, документи от планината Муг, в района на Зерафшан, намираща се на 120 км източно от Самарканд, в Согдиана. В повечето са споменати само имената на согдийските посетители (търговци) и тези на бащите им. Много имена са с теофоричен произход (Humbach, 1980), или са имена на митологични герои.

Йетмар (Jettmar, 1989) стига до заключението, че търговският път от Согдиана прекосявал р.Инд, край селището Шатиал, и достигал до южния бряг, откъдето, дългият път и достъпа до Памир, се е контролирал, може би от едно от хионитските царства, тъй като имало и крепост наблизо. Тук са ставали и търговските контакти на согдийците, с местни будистки търговци (с иранските имена) идващи от юг, като са се движели по-свободно през територията, защитена от укрепленията по южния бряг. Други по-малко известни места за търговски контакти се намирили в близост, напр.: Тхор (по средата на пътя между Шатиал и Чилас), Ошибат (на няколко километра от Тхор, нагоре по течението), и Дадам Дас, разположен срещу Чилас, където е открита малка група от согдийски надписи, десет бактрийски, два партиянски, и два среднопресийски. (виж картата в Sims-Williams, 1989а).

Този период на интензивни връзки с други части на иранския свят е документиран и от скалните рисунки (Jettmar, 1986); многото чужденци, пристигнали тук, са оставили изображения, отразяващи мотиви типични за родните им места. Например, олтари на огъня, религиозни символи от Близкия изток (напр. при семитите (финикийци, ханаанци, картагенци) *baetyl* – байтил е камък, смята се за убежище на божество), мотиви, известни от согдийските и сасанидски метални изделия, както и няколко тамги, (знаци на номадските племена), които са били използвани като хералдически символи от аристократите в согдийските градове. Много фино гравирани коне и юзди, говорят за западен (сасанидски) произход. Има и изображения на поклонници облечени в ирански дрехи, както и сцени от известните стенописи, открити в согдийските градове. Иранците от запад и север със сигурност са били най-голямата група пътници, които са оставили тези скалните рисунки, но не всички са били приходящи, някои от тях са заемали високи постове при местните владетели.

Ясни доказателства за иранското влияние в областта около Чилас, вече стават рядкост след средата на VIII век, когато долина на р.Инд попадна под тибетско управление за известно време, преди да бъдат включени в царство Дарада (Stein, кн. 2). Рисуването на скалните рисунки, става все по-рядко и угасва още преди крайната победа на исляма. Последните паметници са от XI или XII век (Jettmar, 1986).

(Ж.В.: Доп.: Интересно е да се отбележи, че в един от надписите на „кхароши” намерен в близост до Чилас, се чете „Кабоа” (или Kamboa). Според откривателя и преводача на надписа, Ахмад Хасан Дани, пакистански археолог, историк и филолог, Кабоа или Kamboa, отразява названието на известната древна страна Камбоджа (Kamboja). Той смята че Чилас, също е бил част от стерото царство Камбоджа. Това пък обяснява произхода на названието Каписа, Капен, в кит. Цзибин.)

Използвана литература:

G. Fussman, “Nouvelles inscriptions Śaka. Ère d’Eucratide, ère d’Azès, ère Vikrama, ère de Kaniška,” *Bulletin de l’École Française d’Extrême Orient* 67, 1980, pp. 1-43.

Idem, “Documents épigraphiques Kouchans (III). L’inscription kharoṣṭhī de Senavarma, roi d’Oḍi: une nouvelle lecture,” *Bulletin de l’École française d’Extrême-Orient* 71, 1982, pp. 1-26.

O. von Hinüber, “Die Kolophone der Gilgit-Handschriften,” in O. von Hinüber et al., eds., *Festschrift Paul Thieme*, Studien zur Indologie and Iranistik 5/6, 1980, pp. 49-82.

Idem, "Zu einigen iranischen Namen and Titeln aus Brāhmī-Inschriften am oberen Indus," in R. Schmitt and P. O. Skjærvø, eds., *Studia Grammatica Iranica*, Munich, 1986, pp. 147-62.

H. Humbach, "Die sogdischen Inschriftenfunde vom oberen Indus (Pakistan)," *Allgemeine und vergleichende Archäologie*, Beiträge des Deutschen Archäologischen Instituts 2, 1980, pp. 201-28.

K. Jettmar, *Art of the Steppes. The Eurasian Animal Style*, London, 1967.

Idem, "Iranian Motives and Symbols as Petroglyphs in the Indus Valley," *RSO* 60/4, 1986, pp. 149-63.

Idem, "Introduction," in K. Jettmar, ed., *Antiquities of Northern Pakistan. Reports and Studies*, Mainz, 1989.

Idem and V. Thewalt, *Between Gandhāra and the Silk Roads. Rock-Carvings along the Karakorum Highway. Discoveries by German-Pakistani Expeditions 1979-1983*, Mainz, 1987.

N. Sims-Williams, "The Sogdian Inscriptions of the Upper Indus. A Preliminary Report," in K. Jettmar, ed., *Antiquities of Northern Pakistan. Reports and Studies*, Mainz, 1989a.

Idem, *Sogdian and Other Iranian Inscriptions of the Upper Indus I*, Corpus Inscr. Iran. II/III, London, 1989b.

M. A. Stein, *Kalhana's Rājatarāṅgiṇī. Translated with Introduction, Commentary and Appendices*, 2 vols., London, 1900.

(Karl Jettmar) - Originally Published: December 15, 1991 Last Updated: October 14, 2011 This article is available in print. Vol. V, Fasc. 4, pp. 401-403